

Styret i DNB Bank ASA
Konsernsekretariatet
0021 OSLO

VÅR REFERANSE
18/739

DERES REFERANSE

Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13 1.
ledd nr. 2

Merkede avsnitt er unntatt offentlighet

DATO
19.11.2018

Merknader - endelig rapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i DNB Bank ASA 12.-13 mars og 3. mai 2018. Inspeksjonen var ledd i oppfølgingen av DNB-konsernets soliditet, risikoeksponering og styring og kontrollsystemer. Gjennomgangen omfattet virksomhetsstyring, styring og kontroll av kredittrisiko og operasjonell risiko i forretningsområdet Bedriftsmarked (BM).

Til grunn for disse merknader ligger Finanstilsynets rapport datert 22. juni 2018 og bankens kommentarer til rapporten i brev av 20. september 2018.

Finanstilsynet har følgende endelige merknader:

FORHOLD KNYTTET TIL RISIKONIVÅ

Overordnet risikonivå

BMs hovedrisikoer er kreditteksponeringen mot små og mellomstore bedrifter i Norge. BM har også noen store engasjementer i de ulike divisjonene. Banken har mål om å vokse moderat i dette markedet.

BM har også en kreditteksponering mot det nordiske markedet innenfor divisjon Finans. DNB Finans ble en del av henholdsvis BM og PM i 2017. Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at Finans har hatt stor oppmerksomhet på salg, og det er en fare for at sterkt salgsfokus kan gå på bekostning av hensynet til etterlevelse og omdømme. På produktområdet bilfinansiering har banken mål om fortsatt betydelig vekst.

BM har ambisiøse planer for digitalisering av prosesser både eksternt mot kunder og internt i forretningsområdet. I finansiell plan er det lagt til grunn vesentlige effektiviseringstiltak. I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål om banken forventer at BM vil realisere målene i finansiell plan. Finanstilsynet har notert seg fra styrets tilsvaret at noen av de planlagte effektene i 2019 er skjøvet litt ut i tid, men at den samlede effekten innenfor tidsperioden 2019-2020 i finansiell plan er den samme. Det opplyses at BM vil følge den videre utvikling tett.

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Telefon 22 93 98 00
Telefaks 22 63 02 26

post@finansstilsynet.no
www.finanstilsynet.no

Saksbehandler

Finn Ove Arnestad
Dir. tlf 22 93 98 00

Finanstilsynet vurderer at BM har en vesentlig forretningsrisiko og operasjonell risiko, herunder etterlevelsesrisiko blant annet når det gjelder AML-risiko og omdømmerisiko. Finanstilsynet peker på at disse risikoene har økt vesentlig blant annet som følge av økte krav og forventninger både fra myndigheter, kunder og samfunnet generelt.

Kredittrisiko

Porteføljekvalitet

Finanstilsynet har registrert at risikoprofilen for utlånsporteføljen i BM utviklet seg positivt fra 2016 til 2017 målt etter bankens interne modeller. Andelen av porteføljen klassifisert som høy risiko (risikoklasse 8-12) er redusert, og andelen av porteføljen klassifisert som lav risiko (risikoklasse 1-4) er økt. Engasjementsvektet risikoklasse for BM-porteføljen samlet ble redusert fra 5,9 ved utgangen av 2016 til 5,7 ved utgangen av 2017. Det var en forbedring i vektet risikoklasse i de fleste næringer.

Samlet volum av misligholdte, tapsutsatte, høyrisiko og watchlist i risikoklassene 3-7 falt fra 10,5 prosent av total EAD i BM ved utgangen av 2016 til 9,0 prosent ved utgangen av 2017. Ved utgangen av 2017 varierte vektet risikoklasse fra 5,3 i divisjon Østlandet Nord til 6,0 i divisjon Østlandet Sør og i divisjon Sør- og Vestlandet. Misligholds sannsynlighet (PD) for disse risikoklassene tilsier at det er en forskjell i kredittkvalitet mellom divisjonenes engasjementer, selv om risikoklasse 5 og 6 er middels risiko ¹.

Nedskrivningsnivå (Verdsettelsesmetodikk – tapsligninger)

Finanstilsynet reiste i foreløpig rapport spørsmål om banken legger til grunn for stor optimisme i enkelte tapsligninger og om vurderingen av nedskrivninger er tilstrekkelig kritiske. I styrets tilsvær viser banken til at BM over tid har lyktes med løsninger som har medført at det er foretatt store tilbakeføringer, selv om det på enkelte engasjement kan vise seg at antagelsene var for optimistiske eller for pessimistiske. Banken erkjenner at grunnlaget for vekting i enkelte tilfeller kunne ha vært bedre beskrevet, og at dette vil bli tatt opp i BM. Finanstilsynet viser til at bankens tilbakeføringer av tap har skjedd i en lang periode med god økonomisk utvikling. Finanstilsynet understreker at banken må påse at tapsligningene er tilstrekkelig kritiske.

Nærmere om individuelle engasjementer

I forbindelse med tilsynet mottok Finanstilsynet etter nærmere angivelse kredittoppsett på totalt 25 store engasjementer i BM, hvorav 15 engasjementer ble gjennomgått under det stedlige tilsynet.

Finanstilsynet tar bankens redegjørelse for konkrete engasjementer til etterretning. Finanstilsynet merker seg at:

- [REDACTED]

- [REDACTED]

¹ Beregnet PD-intervall for risikoklasse 5 er 0,75-1,25 prosent. Beregnet PD-intervall for risikoklasse 6 er 1,25-2,00 prosent, jf. KRV 4.5.2 og 11.2.4.

- [REDACTED]

FORHOLD KNYTTET TIL STYRING OG KONTROLL

Overordnet styring og kontroll

Organisering og ansvarsforhold – 1.linjes styring og kontroll

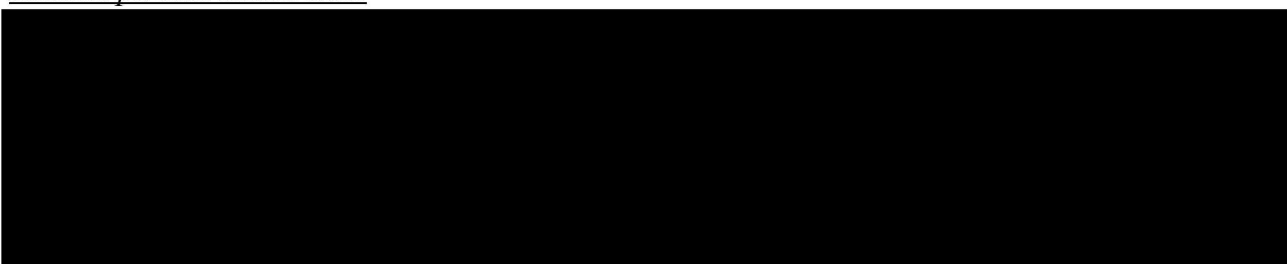
I foreløpig rapport reiste Finanstilsynet spørsmål om banken har etablert tilstrekkelige ressurser for å ivareta en helhetlig kontroll og styring i 1. linjen i hele forretningsområdet,

Dokumentasjon av oppfølging

Dokumentasjon av beslutninger og oppfølging anses generelt som vesentlig for å sikre god internkontroll. Finanstilsynet noterer bankens opplysninger om at referater fra business review-møter er forbedret og skal utarbeides innen gitte frister.

Kvalitet på internkontrollen

Finanstilsynet forventer at banken har en tilfredsstillende internkontroll med tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til løpende å ta hånd om nye områder og utfordringer. Dersom ledelsen og styret får informasjon om at internkontrollen ikke er på et tilfredsstillende nivå innenfor en del av virksomheten, forventer Finanstilsynet at styret sørger for at korrigerende tiltak blir iverksatt.

Styring og kontroll av kredittrisiko

Kredittstrategi og kredittbevilgning

På grunnlag av mottatte kredittsaker etterlyste Finanstilsynet i foreløpig rapport begrunnelser for å fravike de interne hovedregler om krav til risikoklasse ved inntak av nye kunder. Finanstilsynet registrerer bankens svar om at retningslinjer for inntak av nye kunder er fastsatt i bankens kredittstrategi, og at det ved avvik fra hovedregelen skal gis en begrunnelse for hvorfor avvik

likevel er akseptabelt. Finanstilsynet har merket seg at banken vurderer at det er aktsomhet knyttet til inntak av nye kunder.

Finanstilsynet vurderte i foreløpig rapport at kredittrisiko og kunders anvendelse av rammer for rente, valuta- og råvarepriserisiko (kundehandel i derivater) i større grad bør behandles i kredittsoppsettene, med tydeligere framstilling av sikkerhetsstillelse. Finanstilsynet noterer fra styrets svar at banken har hatt betydelig aktivitet knyttet til opplæring i analyse av rente-, valuta- og råvarerisiko, med vekt på presisjonsnivå i innstilling i den enkelte kredittsak, og at ytterligere opplæringstiltak vil bli vurdert. Finanstilsynet vurderer at kredittbehandlingen er et viktig grunnlag for bankens oppfølging av kredittrisiko for kundehandel i derivater.

Integrering av Samfunns- og bærekraftsansvar i kredittvirksomheten

Finanstilsynet noterer at banken har tatt inn samfunnsansvar i strategiplaner og i bankens kredittregelverk. Videre merker en seg at banken også vurderer å dokumentere forhold knyttet til CSR- og ESG-risiko i de konkrete kredittsaker, og at spesifikke bransjer vil bli vurdert særskilt. Finanstilsynet legger til grunn at banken prioriterer ressurser og kompetanse for å ivareta sitt samfunnsansvar i kredittvirksomheten, slik at CSR²- og ESG³-faktorer vektlegges i kredittvurderingene.

Overvåkning av kredittrisiko

Finanstilsynet noterer at banken som ledd i overvåkingen av kredittrisiko vil vurdere løsninger for å innta engasjementer med betalingslettelse (forbearance) i risikorapporteringen. Finanstilsynet legger til grunn at banken prioriterer dette arbeidet.

Finanstilsynet har merket seg fra styrets svarbrev at banken har besluttet å utvide BMs månedsrapport med flere risikoparametere, samt å gi kvalitative kommentarer til utviklingen av rapporterte parametere.

Finanstilsynet etterlyste i foreløpig rapport en større anvendelse av migrasjonsanalyser, både for overvåking av kredittkvaliteten og for analyse av fellestrekk i engasjementene. Finanstilsynet merker seg at BM gjennom bankens etablerte watchlist-institutt vil vurdere fellestrekk i divisjonenes watchlist-rapportering for å kunne iverksette tiltak dersom eksempelvis en bransje skiller seg negativt ut.

Finanstilsynet har notert seg opplysningen i bankens tilsvarende om at økning i covenantbrudd skyldes skjærpede rapporteringsrutiner.

Rapportering av kundehandel i derivater – kontroll med kreditteksponering

I foreløpig rapport ba Finanstilsynet om bankens vurdering av BMs kredittrisikoeksponering gjennom kundehandel i derivater og hvor mye av eksponeringen det er stilt sikkerhet for. Banken ble videre bedt om å redegjøre for sammenhengen mellom sikrede rammer og kundens risikoklassifisering, og for hvor utsatt bankens kreditorposisjon er gjennom vesentlige kursendringer og ved mislighold.

² CSR – Corporate Social Responsibility (Samfunnsansvar)

³ ESG – Environmental, Social, Governance.

Analysar og stresstesting

Finanstilsynet merker seg at banken legger opp til å anvende ressurser fra 1. linjen i 2. linjens arbeid med porteføljeanalyser og stresstester, og peker på at banken i den forbindelse må sørge for at dette ikke svekker 2. linjefunksjonens uavhengighet og rolle.

Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at det for næringseiendommer kan være nyttig å vurdere effektene av et scenario hvor rentenivået øker med mer enn to prosentpoeng samtidig som leieinntektene reduseres. Finanstilsynet merker seg av bankens svarbrev at det nylig er gjort en stresstest av næringseiendomsporteføljen, med blant annet større renteutslag enn to prosentpoeng og sensitivitetsanalyser med kombinasjoner av fall i EBITDA og renteoppgang.

Det er Finanstilsynets inntrykk at bankens analyse av detaljhandelssegmentet er i en startprosess. Finanstilsynet registrerer av bankens svarbrev at den vil foreta en analyse av detaljhandelsporteføljen i BM. Banken opplyser at utviklingen av detaljhandelsporteføljen og enkeltengasjementer innenfor detaljhandel er avhengig av flere angitte faktorer. Analysene vil derfor ikke være i form av stresstestanalyser. Finanstilsynet noterer at banken vil vurdere å innføre akseptable risikokriterier for detaljhandelen. Finanstilsynet peker på viktigheten av analyser og oppfølging av betjeningsevne og sikkerhetsdekkning i detaljhandelsengasjementer, da de kan være følsomme for endringer både i den generelle økonomiske utviklingen og i etterspørselsmønstre. Det er Finanstilsynets vurdering at banken bør bygge dette arbeidet på erfaringer fra store tapsutsatte og misligholdte detaljhandelsengasjementer, også i bankens kredittstrategi for dette kundesegmentet.

Styring og kontroll av operasjonell risiko og etterlevelsesrisiko

Operasjonell risiko

I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål om egenevalueringen av internkontrollen i større grad bør omfatte en direkte evaluering av definerte kontrollhandlinger i forretningsområdet. Banken har i sitt svarbrev opplyst at tilnærmingen til internkontroll er under utvikling og internkontrollrapporteringen vil bli endret. Den nye rapporteringsmodellen skal fokusere på vurderinger av internkontrollsystemet i sin helhet. Finanstilsynet merker seg at den nye rapporteringsmodellen vil omfatte en vurdering av de løpende kontrollhandlingene. Konserndirektør

vil gjennom sin attestasjon bekrefte tilslutning og eierskap til vurderingene og rapporteringen for BM.

I foreløpig rapport drøftet Finanstilsynet ulike svakheter med BMs arbeid med kontroll av operasjonell risiko. Det ble også pekt på at BM er på etterskudd med planlagte forbedringsprosesser. Arbeidet med produktgjennomgang for å følge opp bankens omdømmerisiko var forsinket. BM har ikke etablert prosesser eller rapporteringer for å følge opp bankens omdømmerisiko og adferdsrisiko på en systematisk måte. Finanstilsynet ga uttrykk for at det forventes at BM har et avklart forhold til hvilke risikoer som kan tas, hvordan de skal måles, kontrolleres og rapporteres. Finanstilsynet kommenterte også at DNB Bank synes ikke å ha tilstrekkelig oppmerksomhet på arbeidet med å systematisere 1.linjes styring og kontroll med operasjonell risiko i BM, og reiste spørsmål ved om det er tildelt tilstrekkelig ressurser til dette arbeidet.

Finanstilsynet merker seg fra tilsvaret at banken arbeider med flere tiltak for å forbedre styringssystemet for operasjonell risiko, der et effektivt linjeforsvar og bedre hendelsesrapportering er vesentlige elementer. Alle forretningskritiske prosesser skal tilordnes en prosesseier på ledernivå, som også er ansvarlig for ikke-finansiell risiko som oppstår i prosessen. Prosesseiere skal foreta minimum årlige risikoevalueringer. Kundeklager og informasjon fra hendelsesrapporteringen vil være elementer i vurderingene. Risikovurderingene og risikoreducerende tiltak skal vurderes av konserndirektør. Videre skal 2. linjen utøve kontroll med gjennomføringen av risikoreducerende tiltak. Finanstilsynet merker seg at BM arbeider med øvrige tiltak i en mer systematisert operasjonell risikostyring. Finanstilsynet har notert at flere tiltak skal være etablert innen 31. desember 2018, herunder skal produktsjekken skal være ferdigstilt.

Finanstilsynet vurderer at tiltakene banken har redegjort for i tilsvaret er adekvate. Finanstilsynet understreker at arbeidet med å etablere en systematisk og god styring og kontroll av operasjonell risiko i BM krever betydelige ressurser og sterk forankring i ledelsen. Finanstilsynet forventer at dette gis nødvendig prioritering i banken.

Etterlevelsesrisiko

Finanstilsynet skrev i foreløpig rapport at Finanstilsynet finner det kritikkverdig at etterlevelsen på AML-området fortsatt er mangelfull, og at banken ennå ikke har etablert en akseptabel transaksjonsovervåking. Finanstilsynet viste til tidligere korrespondanse med banken og stilte spørsmål om koordineringen i virksomhetsstyringen er tilfredsstillende. Finanstilsynet gav uttrykk for at det forventes at banken setter inn nødvendige ressurser for å redusere etterlevelsesrisikoen, herunder ressurser for å dekke behovet for IT-støtte i compliancearbeidet.

Banken har i sitt svar vist til en rekke tiltak som er blitt iverksatt innenfor AML-området de siste årene gjennom "overordnet handlingsplan for DNB-konsernet for hvitvasking, terrorfinansiering og sanksjoner 2015 – 2017". Det er også redegjort for samarbeidet mellom forretningsområdene og IT med å forbedre bankens system for elektronisk transaksjonsovervåking. Banken viser til at den har økt ressursinnsatsen vesentlig innenfor IT på dette området, og Finanstilsynet merker seg opplysningen om at det er oppnådd betydelige forbedringer innen for robustifisering, stabilisering, kvalitet og leveransekapasitet. Høsten 2017 ble det igangsatt et prosjekt for å forbedre teknisk ytelse og stabilitet i overvåkingen. Stabil og sikker drift har tilrettelagt for økt leveransekapasitet. Finanstilsynet har merket seg bankens kommentar om at det sommeren 2018 ble besluttet å starte et prosjekt som skal oppdatere og migrere AML-plattformen til en ny versjon med forbedret arkitektur. Prosjektet er startet opp og har leveranser i 2019 og 2020. Prosjektet skal bidra til bedre ytelse og kapabilitet for å kunne implementere nødvendig compliancefunksjonalitet. Arbeidet er et

konsernprosjekt, med konserndirektør STI som eier av den elektroniske overvåkingen. Finanstilsynet har merket seg at konsernledelsen (KL) blir oppdatert på status og fremdrift hver måned.

Finanstilsynet fastholder at det er kritikkverdig at etterlevelsen på AML-området i BM fortsatt er mangelfull, og at bankens transaksjonsovervåkingssystem fortsatt ikke gir tilstrekkelig kontroll med transaksjoner. Finanstilsynet forventer at ledelsen og styret forsikrer seg om at dette arbeidet har tilstrekkelig prioritet.

Kopi av dette brev bes sendt revisor.

For Finanstilsynet

Linda Støle Hårstad
seksjonssjef

Finn Ove Arnestad
spesialrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.